

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM - ANAYASADA YERALAN TEMEL HAK VE HÜRRİYETLER VE BUNLARIN ÖZELLİKLERİ

Anayasamızda yer alan temel hak ve hürriyetler 3 kategoriye ayrılmıştır. Bunlar;

- Kişisel Haklar (negatif statü hakları) Bu haklar negatif statü haklarıdır. Çünkü Bu haklarda devletin edimi negatiftir. Devlet bu alana müdahale etmez.
- Sosyal ve ekonomik haklar (pozitif statü hakları) . Bu haklar pozitif statü haklarıdır. Çünkü devlet bu alana müdahale etmektedir. Bu haklara bu yüzden "isteme Hakları" da denir.
- Siyasi hak ve ödevlerdir. Bu haklar aktif statü hakları veya diğer adıyla katılma haklarıdır. Çünkü bu haklarla vatandaşlar aktif bir şekilde yönetime katılmaktadırlar.

4.A. HAK VE ÖDEVLER

4.A.1.Kişinin hakları ve ödevleri;

Anayasamızda yer alan kişisel haklar şunlardır;

- Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı; Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.
- Zorla çalıştırma yasağı; Hiç kimse zorla çalıştırılmaz.
- Kişi hürriyeti ve güvenliği; Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırk sekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır.
- Özel hayatın gizliliği; Bu maddeye **2010 da** "Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usûller kanunla konulur" hükmü eklendi.
- Konut dokunulmazlığı.
- Haberleşme hürriyeti.
- Yerleşme ve seyahat hürriyeti; **2010 da** "Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti, ancak suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle hâkim kararına bağlı olarak sınırlandırılabilir" hükmü geldi.
- Din ve vicdan hürriyeti.
- Düşünce ve kanaat hürriyeti
- Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti.
- Bilim ve sanat hürriyeti
- Basın hürriyeti
- Süreli ve süresiz yayın hakkı
- Basın araçlarının korunması;
- Kamu tüzelkişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı.

ANAYASA HUKUKU

- Düzeltme ve cevap hakkı.
- Dernek kurma hürriyeti;
- Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı.
- Mülkiyet hakkı.
- Hak arama hürriyeti;
- Kanuni hâkim güvencesi
- İspat hakkı
- Suç ve cezalara ilişkin esaslar;
 - o Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez **(2001 değişikliği)** .
 - o Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz **(2001 değişikliği)** . .
 - o Ölüm cezası ve genel müsadere cezası verilemez **(2004 değişikliği)** . .
 - o Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez **(2004 değişikliği)** .
 - o Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez
 - o Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.
 - o Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.
 - o İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz. Silahlı kuvvetlerin iç düzeni bakımından bu hükme kanunla istisnalar getirilebilir.
 - o Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.

4.A.2.Sosyal ve Ekonomik haklar;

- Ailenin korunması ve çocuk hakları; 2010 yılında “ Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır” hükmü anayasaya eklendi.
- Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi
- Kıyılardan yararlanma
- Toprak mülkiyeti
- Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması.
- Kamulaştırma, Devletleştirme ve özelleştirme.
- Çalışma hakkı ve ödevi.

ANAYASA HUKUKU

- Çalışma şartları ve dinlenme hakkı
- Sendika kurma hakkı (bir kişinin birden fazla sendikaya üye olamayacağına ait hüküm kaldırıldı)
- Toplu iş sözleşmesi hakkı; Bu maddeye 2010 yılında “Memurlar ve diğer kamu görevlileri, toplu sözleşme yapma hakkına sahiptirler. Toplu sözleşme yapılması sırasında uyuşmazlık çıkması halinde taraflar Kamu Görevlileri Hakem Kuruluna başvurabilir. Kamu Görevlileri Hakem Kurulu kararları kesindir ve toplu sözleşme hükmündedir” hükümleri eklendi.
- Grev hakkı ve lokavt
- Ücrette adalet sağlanması; Asgarî ücretin tespitinde çalışanların geçim şartları ile ülkenin ekonomik durumu da göz önünde bulundurulur **(2001 değişikliği)** .
- Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması, Konut hakkı
- Gençlik ve spor, Gençliğin korunması ve Sporun geliştirilmesi Sosyal güvenlik hakkı ve Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler
- Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması
- Sanatın ve sanatçının korunması

NOT: Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.

4.A.3.Siyasi Haklar ve Ödevler;

- Türk vatandaşlığı
- Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları
- Parti kurma, partilere girme ve partilerden çıkma hakları
- Kamu hizmetlerine girme hakkı
- Mal bildirim yükümlülüğü
- Vatan hizmeti, hem **bir hakkı hem de ödevidir.**
- Vergi ödevi
- Dilekçe hakkı.

Not: 2010 yılındaki halk oylamasıyla, dilekçe hakkının bulunduğu maddeye, “Herkes bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir” hükmü ile “**Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bağlı** olarak kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu idarenin işleyişiyle ilgili şikâyetleri inceler. Kamu Baş denetçisi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından gizli oyla dört yıl için seçilir. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan aday seçilmiş olur” anayasaya eklendi.

ANAYASA HUKUKU

1tur 2/3 400 mv

2tur 2/3 400 mv

3 301 mv

En çok oyu alan 2 aday 4. Turda yarışır

4. turda en çok oyu alan baş denetçi olur

TEMEL HAK VE HÜRRİYETLER SINIRLAMA SEBEPLERİ	
Temel Hak ve Özgürlükler	Sınırlama Sebepleri
Özel hayatın gizliliğiKonut dokunulmazlığıHaberleşme hürriyetiDernek kurma hürriyetiToplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkıSendika kurma hakkı, bu hakların sınırlama sebepleri aynıdır.	Millî güvenlik,Kamu düzeni,Suç işlenmesinin önlenmesi,Genel sağlıkGenel ahlâkBaşkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.
Yerleşme Hürriyeti	Suç işlenmesini önlemek,Sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak,Sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek veKamu mallarını korumak; amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir.
Seyahat Hürriyeti	Suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyleSuç işlenmesini önlemek; sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.
Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti	Suç Kovuşturması veya soruşturması ve hâkim kararıyla sınırlanabilir.
Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetiBasın hürriyeti (ikisinde de aynı)	Millî güvenlik,Kamu düzeni,Kamu güvenliği,Cumhuriyetin temel nitelikleri ve devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması,Suçların önlenmesi,Suçluların cezalandırılması,Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması,Başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunmasıYargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.
Kamu tüzelkişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı	Millî güvenlik,Kamu düzeni,Genel ahlâkSağlığın korunması
Mülkiyet ve miras hakkı	Kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.
Bilim ve sanat hürriyeti	Yayma hakkı, Anayasanın 1 inci, 2 nci ve 3 üncü maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamaz.
Din ve vicdan hürriyeti	Herkes, vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.14 üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dinî âyin ve törenler serbesttir.

ANAYASA HUKUKU

Önemli Özellikler Dikkat;

- *Yabancılar siyasi haklardan yararlanamaz. Ancak siyasi haklarında istisnaları vardır. Buna göre; Karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılar, kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma (dilekçe) hakkına sahiptir (2001 değişikliği) . Ayrıca "Herkes, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir" hükmü ile bilgi edinme ve kamu baş denetçisine başvurma yabancılara da tanınmış bir hak olmuştur*
- *Olağan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ile sadece sosyal ve ekonomik haklar düzenlenebilir. Ancak Kişisel haklar ile siyasi haklar düzenlenemez.*
- *Olağanüstü hal Cumhurbaşkanlığı Kararnameleriyle ise hem bütün temel hak ve özgürlükler düzenlenir hem de durdurulur (Sert Çekirdek haklar hariç).*
- *Kişisel haklarda yer alan dernek kurma, Sosyal ve ekonomik haklarda yer alan sendika kurma ve siyasi haklarda yer alan siyasi parti kurmada ortak hüküm hepsinin önceden izin almaksızın serbestçe kurulabilmesidir. Ayrıca basın yayın evi kurma ve toplantı gösteri yürüyüş haklarında da izin alma şartı aranmaz.*
- *Eğitim, çalışma, vatan hizmeti, çevrenin korunması ve oy kullanma hem hak hem de ödevdir.*

Dilekçe hakkı-----AY MÜTEKABİLİYET VE İKAMETGAH

Bilgi edinme ----- kendi kanunu mütakabiliyet ve ikametgah

Kamu denetçiliğine başvurmada bir şart yok

ANAYASA HUKUKU

<u>Sınırlama kriterleri;</u>	<u>Durdurma</u>	<u>Kötüye Kullanmama</u>
1.Özlerine dokunmama: Bu <i>kıtas</i> 1961 anayasasında “Hakkın özü” ifadesiyle yer alıyordu. Ancak 1982 anayasasının ilk halinde yoktu. 2001 anayasa değişiklikleri ile anayasaya dâhil oldu. Değişiklikten önce de Anayasa Mahkemesinin yargısal denetiminde kullanılmıştır. 2.Sadece o madde için belirtilen sınırlama sebebiyle sınırlama yapılabilir. 1971 anayasasıyla anayasalara giren genel sınırlama sebepleri 2001 de kaldırılmıştır. 3. Ölçülülük ilkesi: Ölçülülük sınırlama aracı ile amacı arasındaki oranı ifade eder. Bu ilke ne 1961 ne de 1982 anayasasında yer almıyordu. Ancak anayasa mahkemesi içtihatlarında yer alıyordu. 2001 değişiklikleriyle ile 1982 anayasasına dahil olmuştur. 4.Yapılacak sınırlamalar laik Cumhuriyetin (2001 yılı Anayasa değişikliği ile) gereklerine aykırı olamaz. 5.Yapılacak sınırlamalar Anayasanın sözüne ve ruhuna, gereklerine aykırı olamaz. 6.Yapılacak sınırlamalar demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamaz. 7.Sınırlama ancak kanunla yapılabilir. 1,5 ve 7. Kriterler 61 de de vardı 1,2,3 ve4 no lu kriterler 82 ye 2001 de girdi	Anayasa md 15 ‘e göre; “Savaş, seferberlik veya olağanüstü hallerde, 1. milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla, 2. durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir. ” Önemli: Görüldüğü gibi temel hak ve özgürlüklerin durdurulması için ön şart savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hal gibi bir sebebin varlığı gerekir. (Ön şart) Durdurma kriterleri; 1. Milletlerarası hukuk2. Ölçülülük ilkesidir Ancak bazı haklar asla durdurulamaz. Bunlara “Sert çekirdekli haklar” denir. Bunlar; a) Savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz;b) Kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz;c) Suç ve cezalar geçmişe yürütülemez;d) Suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz. <u>NOT: Sıkıyönetim ibaresi metinden çıkarıldı</u>	Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz. Anayasa hükümlerinden hiçbirisi, Devlete veya kişilere, Anayasayla tanınan temel hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya Anayasada belirtilenden daha geniş şekilde sınırlandırılmasını amaçlayan bir faaliyette bulunmayı mümkün kılacak şekilde yorumlanamaz. Bu hükümlere aykırı faaliyette bulunanlar hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir. ” Özet: Anayasamızın 14. Maddesi “size verilmiş bir anayasal hakkı sakın başka bir özgürlüğü yok etmek için kullanma. Hakkını kötüye kullanma diyor.” Özgürlüğü yok etme özgürlüğü olamaz. Olursa seninle mücadele ederim diyor. Bu demokrasi anlayışına “militan demokrasi” diyoruz. <u>Özellikle siyasi parti yasakları görüldüğünde bu demokrasi anlayışı hatırlanmalıdır.</u>